

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAŞANAN İÇ İSYANLAR

Hatice KAHRIMAN*

Cumhuriyet döneminde meydana gelen isyanlar; Türkiye’de politik, sosyal, ekonomik nedenlerden ötürü derin etkiler bırakan son derece önemli olaylardır. Bu dönemde meydana gelen isyanların sebeplerini bilmek ve anlamak dönemin karmaşık yapısını ele almayı gerektirmektedir. Ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar, kültürel çeşitlilik, siyasal ve toplumsal değişimler isyanların çıkma sebepleri arasında yer almaktadır. İsyanların bazı ortak noktaları bulunmaktadır. Bunlardan toprak meselesi, yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi etkenler ekonomik nedenleri; sosyal açıdan adaletsizlik, bazı dini gruplar arasındaki çatışmalar ise sosyal nedenleri oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra politik, kültürel ve dini dış müdahaleler de isyanların nedenleri arasında yer almaktadır. Tüm isyanların kendine özgü sebepleri olduğu unutulmaması gereken bir husustur.

1924-1938 yılları arasında irili ufaklı toplam 20 adet ayaklanma olmuştur. Bu ayaklanmaların bazıları benzer sebeplere dayanmaktadır. Bu isyanlar; Nasturi İsyanı (7-28 Eylül 1924), Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat - 31 Mayıs 1925), Şemdinli İsyanı (25 Haziran 1925), Raçkotan ve Raman İsyanları (7-12 Ağustos 1925), Eruhlu Yakup Ağa ve Oğulları İsyanı ve Pervari İsyanı (1926), Koçuşığı İsyanı (7 Ekim - 30 Kasım 1926), Hakkari İsyanı (6 Ekim 1926 - Mart 1927), Sason İsyanları (1925-1937), Mutki İsyanları (26 Mayıs - 25 Ağustos 1927), Ağrı Dağı İsyanları (1926-1930), Oramar İsyanı (6 Temmuz - 10 Ekim 1930), Tendürek İsyanı (14-27 Eylül 1929), Savur İsyanı (26 Mayıs - 9 Haziran 1930), Asi Resul İsyanı (22 Mayıs - 3 Ağustos), Bicar İsyanı (12 Ekim - 17 Kasım 1927), Zeylan İsyanı (20 Haziran - 18 Eylül 1930), Pülümür İsyanı (8 Ekim - 14 Kasım 1930) ve Dersim İsyanı (1937-1938) şeklinde sıralanabilir.

Bu isyanlar arasında Şeyh Sait İsyanı ve Dersim İsyanı en çok bilinenler arasındadır. Örneğin; Şeyh Sait İsyanı, Türkiye Cumhuriyeti’nin varlığına yönelik dış destekli önemli bir isyan olarak tarihe geçmiştir. Devletin güçlkle bastırıldığı bu isyan Türk hükûmetinin sert müdahalesiyle sonuçlanmış, isyanın lideri Şeyh Sait ve isyanın diğer elebaşları idam edilmiştir. Hâlâ tartışmalara konu olan Dersim İsyanı ise Türkiye’nin Tunceli bölgesinde gerçekleşen askerî bir harekât olarak tarihe geçmiştir. Bölgede sosyal ve ekonomik sorunların ve aşiret yapılarının yanı sıra devlete karşı askerlik ve vergi gibi hususlarda muhalefet bulunmaktaydı. Netice itibarıyla Türk devleti fizik şiddet kullanmak suretiyle bölgede devletin egemenliğini tesis etmiştir. Yani Türkiye Cumhuriyeti bir yandan reformlar yapmak suretiyle ülkeyi muasır medeniyet seviyesine çıkarmaya çalışırken diğer yandan da varlığına ve birliğine yönelmiş tehditleri de savuşturmayı bilmiştir.

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Dördüncü Sınıf Öğrencisi